

УДК [796.3:796.012.267/616.831-009.11]-057.875

Помещикова І.П.¹, Пасько В.В.², Філенко Л.В.³

^{1, 2, 3} канд. наук з фіз. вих. та спорту, доц., Харківська державна академія фізичної культури

ЗМІНИ ПОКАЗНИКІВ ПРОСТОРОВОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ДЦП ПІД ВПЛИВОМ СПЕЦІАЛЬНО СПРЯМОВАНИХ ВПРАВ ІЗ М'ЯЧЕМ

Анотація. Розглянуто питання просторової орієнтації здобувачів освіти з ДЦП технікуму–інтернату. Встановлено, що вестибулярне навантаження на кріслі Барані, яким впливали на здобувачів освіти з ДЦП, достовірно погіршували показники просторової орієнтації ($p < 0,05$). Впровадження у процес фізичного виховання спеціально підібраних прав із м'ячем позитивно вплинуло на показники просторової орієнтації здобувачів освіти з ДЦП.

Ключові слова: здобувачі освіти, ДЦП, просторова орієнтація, вестибулярне навантаження, вправи з м'ячем.

Abstract. The article deals with the issue of spatial orientation of students with cerebral palsy at a boarding college. It was found that the vestibular load on the Barani chair, which was used to influence students with cerebral palsy, significantly worsened the indicators of spatial orientation ($p < 0,05$). The introduction of specially selected ball exercises into the process of physical education had a positive effect on the indicators of spatial orientation of students with cerebral palsy.

Key words: students, cerebral palsy, spatial orientation, vestibular load, ball exercises.

У розвинутих країнах світу реалізація проблем соціальної адаптації людей з обмеженими можливостями, насамперед із діагнозом «дитячий церебральний параліч» (далі – ДЦП), є пріоритетним напрямом наукових досліджень [3].

Фізичне виховання виступає засобом соціалізації людей із особливими потребами. Однією із його функцій є засвоєння, удосконалення, підтримка, відновлення, самореалізація фізичних і духовних сил людини. Саме в цій єдності реалізуються культурно-духовні потреби, формуються уміння і навички, здібності, самовиховання, комунікативні відношення, самовизначення у суспільстві [1].

Як вказує І. Грубар із співавторами, фізичне виховання дитини з ДЦП ставить таку ж мету, що і для здорової дитини, однак має корекційні завдання. Ефективним способом корекції та компенсації недоліків фізичного розвитку, функціональних та моторних порушень дітей з ДЦП є використання засобів, форм і методів фізичного виховання, адекватних їх

функціональним і руховим можливостям. Тому, саме заняття фізичними вправами, виступають найефективнішим засобом фізичної і соціальної адаптації та соціалізації таких дітей [3].

У своїх дослідженнях Адирхаєв С. Г., Ковінько М. та інші дійшли висновку, що саме фізична підготовка учнів і студентів із наслідками ДЦП може стати запорукою оволодіння ними професією і соціалізацією їх у суспільство [2; 4].

Наші попередні дослідження були спрямовані на встановлення впливу вправ та ігор з м'ячем на стан координаційних здібностей здобувачів освіти з вадами опорно-рухового апарату [5; 6; 7]. Отримані результати є своєрідним підґрунтям для вирішення завдань даного дослідження.

Мета та завдання дослідження. Мета дослідження: вивчити ступень змін показників просторової орієнтації здобувачів освіти з ДЦП технікуму-інтернату під впливом спеціально спрямованих вправ та ігор із м'ячем.

У рамках реалізації цієї мети було поставлено такі завдання:

1. Визначити показники просторової орієнтації здобувачів освіти технікуму-інтернату з ДЦП.

2. Проаналізувати зміни показників просторової орієнтації під впливом спеціально спрямованих вправ з м'ячем у здобувачів освіти даного профілю.

Матеріал і методи дослідження. *Методи дослідження:* теоретичний аналіз і узагальнення науково-методичної літератури; педагогічне тестування; педагогічний експеримент; методи математичної статистики.

Дослідження проводилося на базі обліково-економічного технікуму-інтернату ім. Ф. Г. Ананченка м. Харкова, в якому взяли участь 13 учнів юнаків (16-19 років), які мають ДЦП середнього ступеня тяжкості.

Показники просторової орієнтації досліджували у тестовій вправі Ходьба по прямій із заплющеними очима на 5-метровому відрізку. Відхилення від заданої точки визначалося у сантиметрах. Потім випробовуваний сідав у крісло Барані з опущеною вниз головою і закритими очима. Задавалося стандартне вестибулярне подразнення 5 обертів за 10 с. Після чого здобувач освіти із заплющеними очима проходив дистанцію 5 м до того самого орієнтира.

Педагогічний експеримент полягав у доповненні змісту процесу фізичного виховання здобувачів освіти з ДЦП технікуму-інтернату спеціально підібраними вправами з м'ячем, спрямованими на поліпшення рухової підготовленості. Використовувалися вправи із різними м'ячами.

Під час ходьби здобувачі освіти водили м'яч, перекладали його із руки в руку, підкидали над собою і ловили, кидали у стіну і ловили після відскоку. У вправи включалися обертаннями на 180° і 360°. Тривав педагогічний експеримент 18 місяців.

Дослідження виконано з дотриманням вимог WMA Гельсінської декларації про етичні принципи проведення медичних досліджень за участю людини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Показники просторової орієнтації здобувачів з ДЦП представлені в табл. 1.

Таблиця 1. Показники відтворення амплітуди рухів здобувачів освіти з ДЦП технікуму–інтернату, см (n=13)

Амплітуда кута	Ходьба по прямій із заплющеними очима	Ходьба по прямій із заплющеними очима після обертання	t	p
До педагогічного експерименту	78,31±6,58	192,54±11,12	8,84	<0,05
Після педагогічного експерименту	60,31±8,89	112,62±15,84	2,88	<0,05
t	1,63	4,13		
p	>0,05	<0,05		

Із таблиці видно, що як до експерименту, так і після вестибулярне подразнення збільшувало помилка відхилення від прямої під час ходьби ($p<0,05$).

Під час виконання завдань у здобувачів освіти реєструвалися відхилення від заданого напрямку як у правий, так і у лівий бік. Так, до педагогічного експерименту 53,84% відхилялися у лівий бік, а 46,16% у правий. Після педагогічного експерименту бік відхилення не змінювався.

Впровадження у процес фізичного виховання спеціально підібраних прав із м'ячем позитивно вплинуло на показники просторової орієнтації. У ходьбі по прямій показник досліджуваних покращився на 18 см, що відповідає покращенню на 22,9%. У ходьбі по прямій після вестибулярного навантаження показник досліджуваних покращився на 79,92 см, що відповідає покращенню на 41,5%. Таким чином найбільші зрушення у просторовій орієнтації здобувачів освіти з ДЦП спостерігаються після обертів на кріслі Барані. Слід відзначити, що зміни у показниках просторової орієнтації після вестибулярного навантаження здобувачів освіти з ДЦП носили достовірний характер ($p<0,05$).

Висновки.

1. Ходьба по прямій із заплющеними очима здобувачами освіти з ДЦП виконувалася із відхиленням як у правий, так і у лівий бік. Вестибулярне навантаження погіршує показник просторової орієнтації ($p < 0,05$).

2. Впровадження у процес фізичного виховання спеціально підібраних прав із м'ячем позитивно вплинуло на показники просторової орієнтації здобувачів освіти з ДЦП. У ходьбі по прямій показник покращився на 22,9%, після вестибулярного навантаження – на 41,5%. Зміни у показнику просторової орієнтації після вестибулярного навантаження здобувачів освіти з ДЦП носив достовірний характер ($p < 0,05$).

Перспективи подальших досліджень. Дослідження може бути продовжено в напрямку визначення впливу експериментальної методики використання м'ячів на показники просторової реакції здобувачів освіти із іншими порушеннями в стані фізичного здоров'я.

Список використаних джерел

1. Адаптивне фізичне виховання: навч. посібник / уклад.: Осадченко Т. М., Семенов А. А., Ткаченко В. Т. Умань: ВПЦ «Візаві», 2014. 210 с.

2. Адирхаєв С. Г. Динаміка показників фізичного розвитку, фізичного здоров'я, фізичної роботоздатності і фізичної підготовленості студентів з наслідками ДЦП. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Сер.: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2013. № 112(1). С. 9–13. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-8082.2018-0.%25p>

3. Грубар І., Грабик Н., Гулька О. Соціальна адаптація дітей з ДЦП засобами фізичного виховання. *II Всеукраїнська міждисциплінарна науково-практична конференція «Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат»* (20.10.2022 р.) 2022. С. 55–59.

4. Ковінько М. Динаміка професійно-важливих якостей підлітків з ДЦП під впливом експериментальної програми професійно-прикладної фізичної підготовки. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2002. № 13. С. 15–20.

5. Aghyppo O., Pomeshchikova I., Filenko L., Pasko V., Sirenko R., Poproshaiev O. The effect of physical exercises and ball games on the static balance of students with musculoskeletal disorders. *Sport Mont*. 2021. Т. 19. №. 3. С. 83–88. DOI: 10.26773/smj.211020

6. Pomeshchikova I., Iermakov S., Bartik P., Shevchenko O., Yermakova T. Influence of exercises and games with ball on vestibular stability

of students with muscular-skeletal apparatus disorders. *Sport Science*. 2016. T. 9. №. 1. C. 75–83.

7. Pomeshchikova I. P. et al. Influence of exercises and games with ball on coordination abilities of students with disorders of muscular skeletal apparatus. *Journal of Physical Education and Sport*. 2016. T. 16. №. 1. C. 146–155. DOI:10.7752/jpes.2016.01024